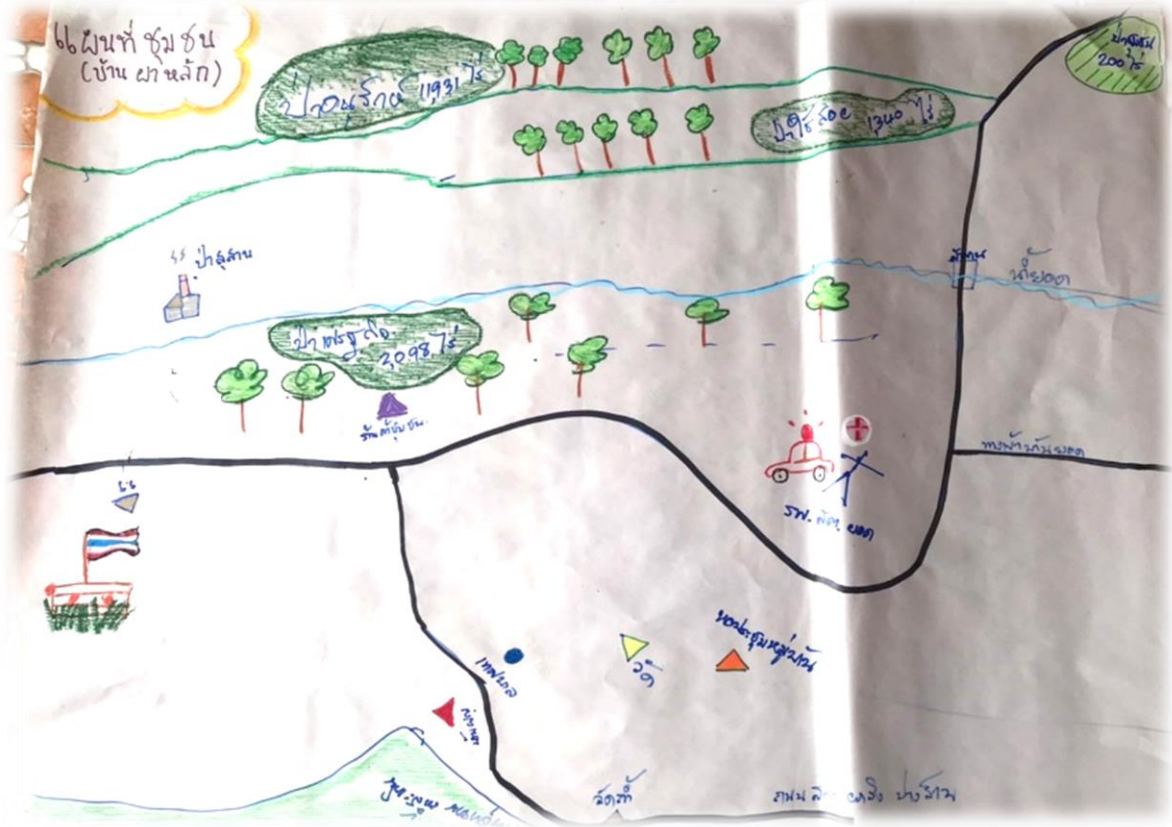
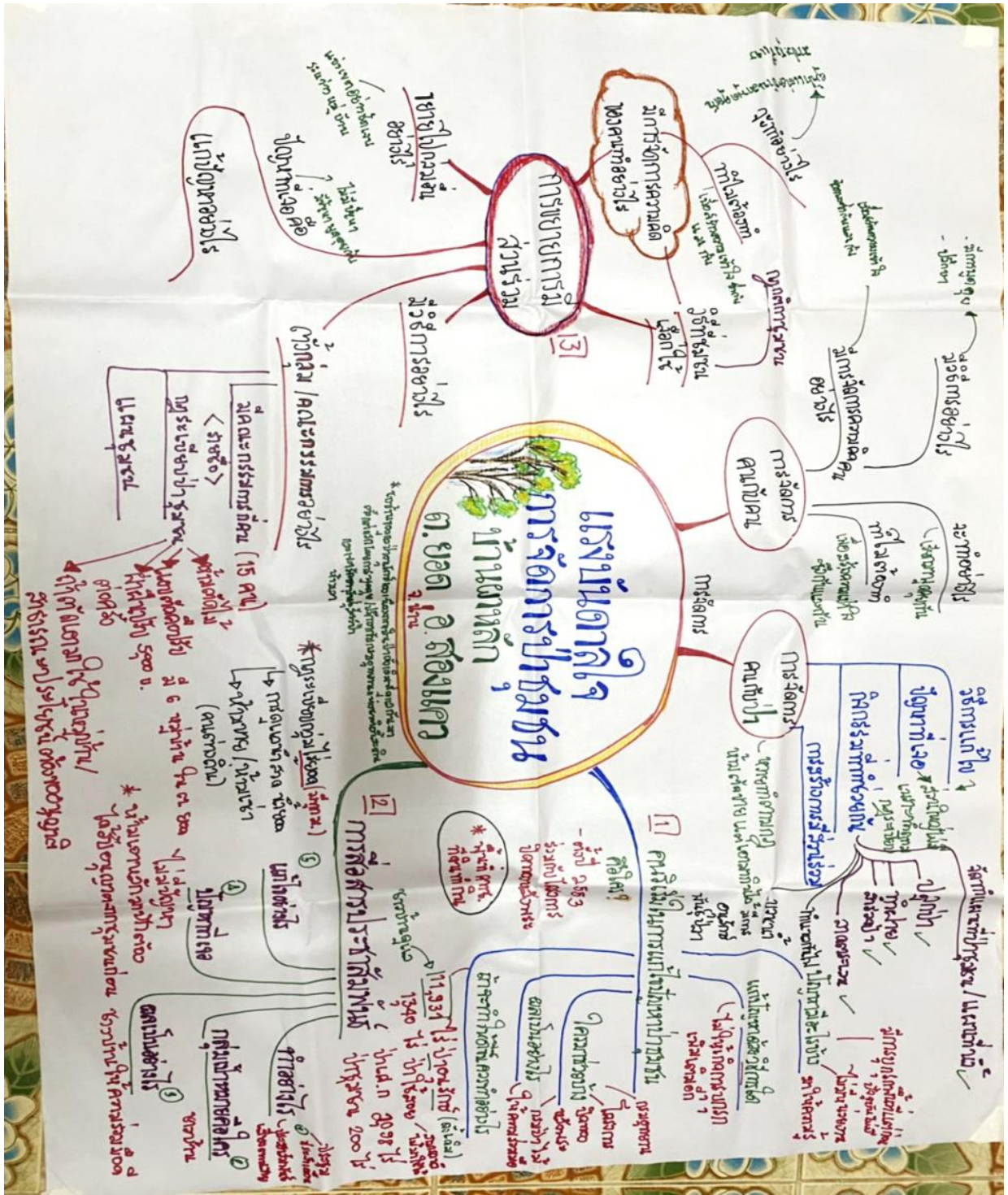

บ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

รูปที่ 4 แผนที่ความคิดเครือข่ายป่าชุมชนบ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

บ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

---

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ประวัติความเป็นมา

ตำบลยอด เป็นหนึ่งในสามตำบลของอำเภอสองแคว แต่ก่อนตำบลยอดขึ้นกับอำเภอปง ในปี พ.ศ. 2507 อำเภอปงย้ายไปขึ้นกับจังหวัดเชียงราย ต่อมาในปี พ.ศ.2515 ได้แยกตำบลยอดมาขึ้นกับอำเภอเชียงกลาง ด้วยเหตุผลที่ตำบลยอดตั้งอยู่เขตติดต่อระหว่างจังหวัดน่านและจังหวัดเชียงราย มีเส้นทางสัญจรที่ลำบากตั้งนั้นทางตำบลยอด ตำบลชนแดน และตำบลนาไร่หลวง จึงได้ขอแยกออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอสองแคว ในวันที่ 1 เมษายน 2535 และได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอสองแคว เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540

1.2 ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีเขตพื้นที่ติดต่อกัน ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลชนแดน อ.สองแคว จ.น่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลผาตอ, ตำบลผาทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลนาไร่หลวง อ.สองแคว จ.น่าน

ทิศตะวันตก ติดกับ อ.ปง จ.พะเยา

บ้านผาหลัก เป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชน พิกัด 47Q, X : 668352, Y: 2143842

1.3 จำนวนหมู่บ้าน

ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน แบ่งการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านสะเก็น หมู่ 2 บ้านยอด หมู่ 3 บ้านผาหลัก หมู่ 4 บ้านปางสำน หมู่ 5 บ้านผาสิงห์ หมู่ 6 บ้านน้ำเกาะ

1.4 พื้นที่

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชัน มีพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 80 และพื้นที่เพาะปลูกคิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่

1.5 ประชากร

บ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 201 ครัวเรือน มีประชากร 700 คน แยกเป็นชาย 358 คน และหญิง 342 คน

1.6 อาชีพหลัก/พืชหลักในชุมชน

อาชีพหลัก เกษตรกร ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม รับจ้าง เก็บของป่า เลี้ยงสัตว์ พืชหลักในชุมชน ได้แก่ มะแขว่น ส้มโอ มะนาว ยางพารา

1.7 สภาพพื้นที่ก่อนและหลังการทำกิจกรรมด้านการจัดการไฟป่าและฝุ่นควัน

บ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งหมด 11,931 ไร่ ป่าไม้ใช้สอย 1,340 ไร่ ป่าเศรษฐกิจ 2,098 ไร่ และป่าชุมชน 200 ไร่

สภาพพื้นที่ก่อนทำกิจกรรมด้านการจัดการไฟป่าและฝุ่นควันของชาวบ้านบ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน แต่ก่อนสภาพพื้นที่เป็นป่าเหล่า ป่าไม่ค่อยมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านไม่มีความรู้ในเรื่องการจัดการเกี่ยวกับไฟป่า ทำให้มีการเผาป่าในพื้นที่ทำกินเกิดขึ้นบ่อยครั้งจนทำให้ไฟลุกลามเข้ามาในเขตพื้นที่ป่าชุมชน แต่ในปัจจุบันหลังจากการทำกิจกรรมด้านการจัดการไฟป่าและฝุ่นควัน สภาพป่าเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เนื่องจากในหมู่บ้านได้มีการกำหนดมาตรการการเผาขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชนที่ได้ตั้งไว้เพื่อป้องกันไฟป่าที่จะลุกลามเข้ามาในเขตป่าชุมชน โดยก่อนที่จะเผาจะต้องแจ้งผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการก่อนและต้องมีการทำแนวกันไฟก่อนที่จะทำการเผาป่าทุกครั้ง การเผาจะมีกฎ กติกาว่า จะต้องเตรียมพร้อมเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ในการดับไฟป่า เช่น มีถังน้ำดับเพลิง และการเผาจะมีการกำหนดจำนวนคนเผา (กรณีการเผาในพื้นที่ทำกิน)

2. ข้อมูลเชิงลึก

แรงบันดาลใจในการจัดการป่าชุมชนของบ้านผาหลัก อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

คนริเริ่มในการแก้ไขปัญหา

คนริเริ่มในการแก้ไขปัญหา คือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ร่วมกับโครงการปิดทองหลังพระ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ปัญหาที่เจอในการแก้ไขปัญหาป่าชุมชนคือ ในอดีตชาวบ้านมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเนื่องชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกิน แต่ในปัจจุบันไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านกำลังขอขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ คทช. (แนวความคิดการแก้ปัญหาประชาชนไร้ที่ดินทำกิน ตามแนวทาง "คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ" หรือ คทช.) ขาดหน่วยงานมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า เรื่องการจัดการไฟป่า แก้ไขปัญหาโดยการไม่ให้ชาวบ้านเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติมอีก ไม่ให้คนนอกพื้นที่ที่ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านผาหลักมาทำประโยชน์ในพื้นที่เด็ดขาด ห้ามขายพื้นที่ให้คนอื่นหรือให้คนอื่นเช่านอกจากคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเดียวกันเท่านั้น มีหลายหน่วยงานเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาโดยมีหน่วยงานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โครงการปิดทองหลังพระ กรมป่าไม้ เข้ามาช่วยในแก้ไขปัญหาพร้อมกับชาวบ้าน โดยชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น มีการปลูกป่าเสริมในพื้นที่เสื่อมโทรม มีการทำแนวกันไฟ ถ้าจะทำให้ดีขึ้นควรมีการสนับสนุนเรื่องการปลูกป่า มีงบประมาณมาสนับสนุนชาวบ้าน มีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือและมีคนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลในพื้นที่ป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น

การสื่อสาร/เชิญชวนในการดำเนินการแก้ไข

การเรียกประชุมชาวบ้านโดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน มีการประชุมประจำเดือน และมีการทำป้ายประกาศติดไว้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนเกี่ยวกับกฎระเบียบของป่าชุมชนรวมถึงการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน ผลจากการประชาสัมพันธ์พบว่าชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชนรวมถึงการใช้ทรัพยากรจากป่าชุมชนตามกฎระเบียบที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน

การขยายการมีส่วนร่วม

บ้านผาหลัก อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีการตั้งกลุ่ม/คณะทำงานของป่าชุมชนทั้งหมด 15 คน มีการจัดการความคิดของคนโดยการเรียกชาวบ้านมาพูดคุยกัน ช่วยกันระดมความคิดและปรับทัศนคติร่วมกันโดยมีเครือข่ายของหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นสื่อกลาง เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมถึงการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการขยายไปยังกลุ่มอื่นโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานกับชุมชนใกล้เคียง ปัญหาที่เจอคือ ชุมชนใกล้เคียงมีการลักลอบพื้นที่ป่าชุมชน แก้ไขปัญหาโดยการเรียกชาวบ้านกลุ่มนั้นมาพูดคุยหรือปรับทัศนคติและทำข้อตกลงร่วมกัน

แผนชุมชน/ข้อตกลงป่าชุมชน

1. ทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันการเกิดไฟป่า
2. ปลูกป่า ปลูกต้นไม้เสริมในเขตพื้นที่ป่าชุมชน

คณะกรรมการป่าชุมชน		
1. นายสุรชัย สัตตโต	ผู้ใหญ่บ้าน	8. นายเจย รักษา กรรมการ
2. นายคำลพ อินธรรม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	9. นายหลั่น หน่อท้าว กรรมการ
3. นายเตรียม กาวิน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	10. นายไหว รักษา กรรมการ
4. นายสมาน รักษา	กรรมการ	11. นายเหลียว รักษา กรรมการ
5. นายสมบุญ ระลึก	กรรมการ	12. นายเปลี่ยน ใจดี กรรมการ
6. นายพรชัย คนตรง	กรรมการ	13. นายมัน ใจดี กรรมการ
7. นายชีวิต รักษา	กรรมการ	14. นายเรือง รักษา กรรมการ
		15. นายจำลอง พักพิณิจ กรรมการ

กฎระเบียบชุมชน

1. ห้ามตัดไม้ ถ้าหากฝ่าฝืนปรับ 5,000 บาท/ครั้ง
2. ถ้าตัดต้นไม้เอามาใช้ในหมู่บ้าน/สาธารณประโยชน์ จะต้องขออนุญาตจากผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการป่าชุมชนก่อน

กฎ กติกาชุมชน

กฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนในขอบเขตที่ไม่ทำลายและใช้ประโยชน์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การเข้าไปเก็บเห็ด หาหน่อไม้ เป็นต้น สามารถทำได้ยกเว้นการเก็บเห็ด หาหน่อไม้ หรือตัดไม้เพื่อนำไปขาย ซึ่งไม่สามารถทำได้

การจัดการคนกับคน

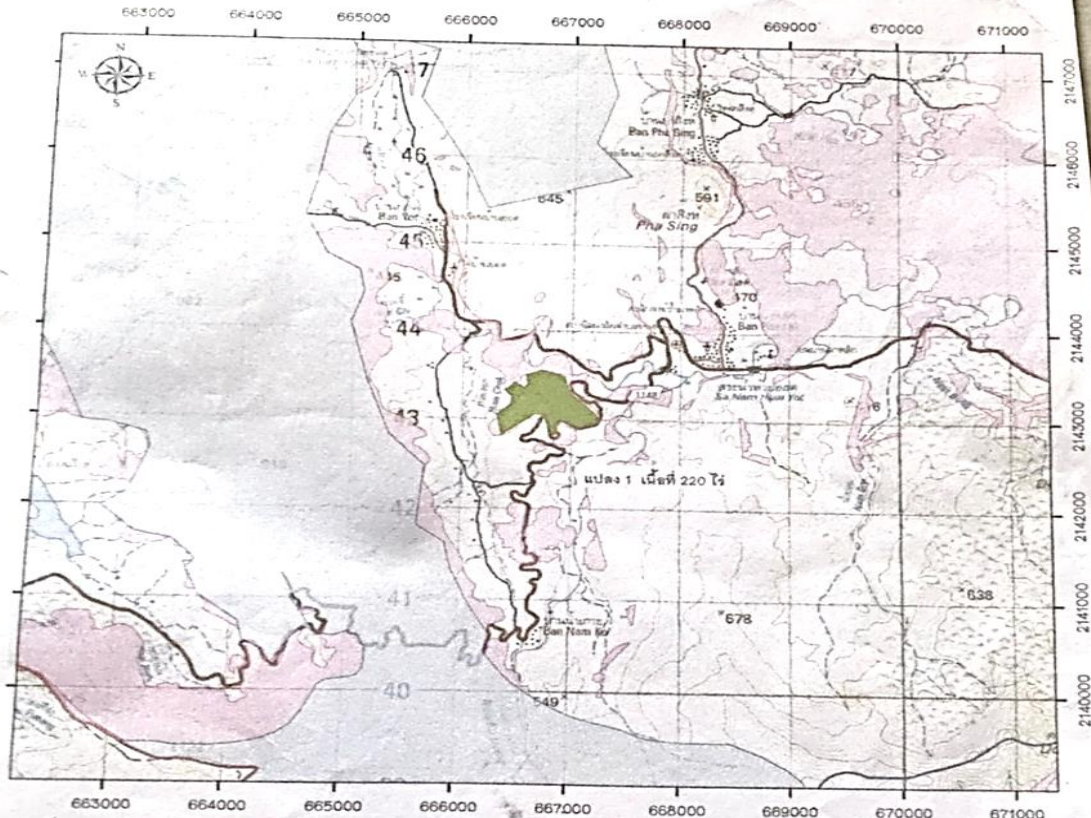
มีการจัดการความคิดของคนโดยการเรียกชาวบ้านมาประชุมทำข้อตกลงร่วมกันในเรื่องแนวทางในการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรจากป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันและให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าร่วมกัน ใช้กฎเสียงส่วนใหญ่ยอมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน

การจัดการคนกับป่า

ปัญหาในการจัดการคนกับป่า คือ การที่ชาวบ้านหมู่บ้านอื่น/ชุมชนอื่นเข้าไปใช้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน เช่น การหาของป่าแล้วไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ วิธีการแก้ไขในเรื่องนี้ก็คือการปรับตามกฎระเบียบป่าชุมชนที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงการมีกิจกรรมให้ชาวบ้านทำร่วมกันในการช่วยอนุรักษ์ พื้นที่ป่าชุมชน ได้แก่ การจัดทำแผนที่ป่าชุมชน/แผนที่น้ำ การปลูกป่าเสริม การทำฝายชะลอน้ำ การสำรวจป่า การลาดตระเวน การบวชน้ำ การอนุรักษ์พันธุ์ปลา และการทำแนวกันไฟ

แผนที่แสดงที่ตั้งพื้นที่ป่าชุมชนบ้านผาหลัก
บ้านผาหลัก หมู่ 3 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

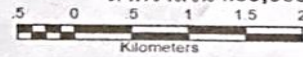

แผนที่ UTM WGS84 ระหว่าง 147 IV

สัญลักษณ์

- พื้นที่ อบก.
- พื้นที่เคหะหรือสิ่งอปรกรณ์ชุมชนแห่งชาติ
- พื้นที่ป่าชุมชนจัดตั้งป่าชุมชน
- หนองน้ำ
- หนองน้ำ
- จุดสังเกต
- พื้นที่ป่าชุมชน (220 ไร่)

มาตราส่วน 1:50,000

ผู้ตรวจสอบ .....

(นายชัยวัฒน์ ทนระเวศ)

ตำแหน่ง .....

ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ

ผู้ตรวจสอบ .....

(นายเทพณรงค์ ยะสุข)

นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ

SWOT การจัดการป่าชุมชนบ้านผาหลัก ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

จุดแข็ง	โอกาส
- ไม่ให้คนนอกพื้นที่ที่มีไม่ภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านผาหลักมาทำประโยชน์ในพื้นที่เด็ดขาด - ห้ามขายพื้นที่ให้คนอื่นหรือให้คนอื่นเช่านอกจากคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเดียวกันเท่านั้น - มีการปลูกป่าเสริมในพื้นที่เสื่อมโทรม มีการทำแนวกันไฟ - ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชนรวมถึงการใช้ทรัพยากรจากป่าชุมชนตามกฎหมายที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน - ใช้กฎเสียงส่วนใหญ่ยอมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน - การจัดทำแผนที่ป่าชุมชน/แผนที่น้ำ การปลูกป่าเสริม การทำฝายชะลอน้ำ การสำรวจป่า การลาดตระเวน การบวชน้ำ การอนุรักษ์พันธุ์ปลา และการทำแนวกันไฟ - ชาวบ้านเตรียมขอพื้นที่ทำกินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นพื้นที่ คทช. (แนวคิดการแก้ปัญหาประชาชนไร้ที่ดินทำกิน ตามแนวทาง "คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ" หรือ คทช.)	- มีหลายหน่วยงานเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาโดยมีหน่วยงานของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โครงการปิดทองหลังพระ กรมป่าไม้ เข้ามาช่วยในแก้ไขปัญหาพร้อมกับชาวบ้าน
จุดอ่อน	อุปสรรค
- ในอดีตชาวบ้านมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเนื่องชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกินแต่ในปัจจุบันไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าแล้ว - การปล่อยให้ชาวบ้านหมู่บ้านอื่น/ชุมชนอื่นเข้าไปใช้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน เช่น การหาของป่าแล้วไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ	- ไม่มีหน่วยงานมาให้ความรู้ - ขาดงบประมาณมาสนับสนุนชาวบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า - ชุมชนใกล้เคียงมีการลักลอบพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ : ควรมีการสนับสนุนเรื่องการปลูกป่า มีงบประมาณมาสนับสนุนชาวบ้าน มีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ และมีคนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลในพื้นที่ป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น